

BOLESŁAW PRUS

Na Saskiej Kępie

wolnelektury.pl

FUNDACJA
nowoczesna
Polska

BOLESŁAW PRUS

Na Saskiej Kępie

Bardzo byłbym rad¹ poznać nazwisko i mieszkanie tak płoczej² osoby, która by poważyla się twierdzić, że panna Maria nie jest najprzyjemniejszą szatynką, jakie istniały kiedykolwiek między jej imienniczkami, posiadały szare oczy, 50 tysięcy posagu w listach zastawnych i ubierały się w suknię koloru zgnilego siana? Powtarzam: rad bym bardzo poznać tak lekkomyślną osobę, nie dlatego, broń Boże, aby okaleczyć lub nadwyrężyć jakąś część jej ciała, lecz po prostu dlatego, aby ją spytać: czy nie sądzi przypadkiem, że wahadłowy chód pani Radczyni (mamy) nie jest dość majestatyczny albo, że szczupły pan Radca (ojciec) nie jest dostatecznie napelniony godnością i powagą, która rozciąga się od najniższego punktu jego obcasów do najwyższego punktu jego kapelusza, nadaje politurowy blask jego łysinie i omal że nie wytryskuje spoza stojącego i silnie wykrochmalonego kołnierzyka?

Szczęściem dla naszego miasta, w Warszawie podobnych gburów nie ma. Toteż nie dziw, że szanowni Radcostwo i ich ponętna jedynaczka, idąc wzdłuż nadwiślańskiego wału ku stacji czółen, przewożących na Saską Kępę, spotykają w drodze same tylko fizjonomie³, wyrażające głęboki podziw lub szczerą sympatię dla tak dobranej rodziny. Nie dziw też, że dobranej tej rodzinie towarzyszy pan Karol, brylant młodzieży, najwykwintniejszy z Karolów, jacy kiedykolwiek nosili ciemne marynarki, jasne spodnie, bogate fryzury i wzmacniali naturalne wdzięki obfitymi dozami fiksatuaru⁴ i wonnych olejków. Nie dziw wreszcie, że świetne to grono doskonałych osób znakomicie ubawić się może na Saskiej Kępie, choć niestety! Akompaniuje im błady i uczony a daleki kuzyn panny Marii, pan Adolf, który z jednakowym chłodem traktuje majestatyczność pani Radczyni, jak stojące kołnierzyki pana Radcy, jak pędzelkowate wąsiki pana Karola, a w końcu: wdzięki i posag uroczej panny Marii.

Wykwintny Karol zbyt jest pewny swego stanowiska, aby miał lękać się bladego i obojętnego Adolfa, niemniej jednak irytuje go ten pedant. Radca i Radczyni okazują za dużo uprzejmości zimnemu kuzynowi, a panna Maria bardzo często rumieni się pod jego wzrokiem, chociaż... i cóż to znaczy!... Nic, a przynajmniej prawie nic. Ludzie mówią wprawdzie, że pan Adolf skończył uniwersytet, że posiada dużo nauki, taktu i zdrowego rozsądku, lecz mówią i to, że pana Adolfa więcej zajmują obrazy *à vol d'oiseau*⁵, niż piękność panny Marii i jego własna powierzchowność — tymczasem on, pan Karol... On przecież jest urzędnikiem i bierze 400 rubli pensji, on ma kompletną i świetną a zawsze modną garderobę, umie grać trzy sztuczki na fortepianie, tańczy jak anioł, a nade wszystko posiada bardzo ładne mebelki i platerowaną cukiernicę.

Co za porównanie!... Toteż pan Karol nie wątpi o ostatecznej porażce swego przeciwnika wobec panny, jak nie wątpi i o tym, że gdyby sam Apollo⁶ chciał w końcu XIX wieku przedzierzgnąć się w postać ludzką, wówczas niewątpliwie pożyczylby od niego, to jest od pana Karola, nie tylko fryzury i wąsików, lecz nawet lakierowanych kamaszy⁷ z guzikami i okrągłego kapelusza z wentylatorem.

¹rad (daw.) — zadowolony. [przypis edytorski]

²płochy (daw.) — lekkomyślny, niestały w uczuciach. [przypis edytorski]

³fizjonomia (daw.) — twarz. [przypis edytorski]

⁴fiksatuar (daw.) — brylantyna. [przypis edytorski]

⁵*à vol d'oiseau* (fr.) — w linii prostej; tu prawdop. błędnie użyte w dosł. znaczeniu „z lotu ptaka”. [przypis edytorski]

⁶Apollo (mit. gr.) — bóg słońca, tu występujący w roli symbolu męskiego piękna. [przypis edytorski]

⁷kamasze (daw.) — męskie obuwie z wysokimi cholewami. [przypis edytorski]

Mimo to przystojnego Karola dręczy błąd Adolf, dręczy go tym więcej, że panna Maria jest dziś w złym sosie, prawdopodobnie z powodu obecności chłodnego kuzyna. Toteż pan Karol jak najusilniej i, we własnym przekonaniu, jak najszcześliwiej stara się neutralizować ten zgubny wpływ, wije się jak pijawka między towarzyszami i przedmiot swoich marzeń bawi najwykwintniejszą i najdowcipniejszą rozmową.

— Oto już zbliżamy się do kresu naszej wędrówki — donosi uprzejmy Karol. — Za chwilę wyminie Solny Magazyn, młyn parowy i staniemy przy czółnach... Jak Wisła opadła!... Czy nie lęka się pani, abyśmy nie musieli przechodzić jej suchą nogą?

— Nie lękam się — uspokoiła go panna Maria.

— Uważam, że bardzo wiele osób idzie w tamtą stronę; będziemy mieli zatem dość liczne, lubo⁸ niekoniecznie przyjemne towarzystwo... Policja powinna by zabronić kąpieli przy brzegu, po którym tyle dam przechodzi... Otóż i stacja... Co za tłum!... jakie mnóstwo czółen i żagli!... Cha! Cha!... Cha! Słyszę harmonijkę... Czy nie obawia się pani, abyśmy nie dostali miejsca...

— Nie obawiam się — upewnia znowu wytrwałego mówcę panna.

W tej chwili grono nowych przyjaciół naszych dotarło do stacji, położonej u stóp parowego młyna. Stacja jest to dość brudny i błotnisty brzeg, zavalony stosami belek, gromadą pustych beczek, ogromną kupą drobnego żwiru i ciągle zmieniającym się tłumem amatorów na Saską Kępę, którzy przybywali z miasta, gapili się, wsiadali na czółna, ciesząc się przy tym wszystkim niewymownie i gadając niemiłosiernie.

Przez ten czas grzeczny pan Karol odczytuje pannie wypisane na żaglach statków tytuły i stara się jak najpopularniej objaśnić różnice między Jowiszem a Izabellą i Pod Kogutem, tudzież między *Zygmontem*, *Szybkobiegiem*, a *Salomońską Extrum*.

— Proszę pana!... Proszę państwa!... — wołali przewoźnicy — zara odjeżdżam!... Do kompanii!... Zara odpływam!... Już mam kilka osób!... Graj, Władziu!...

— I granie nie pomoże!... — odparł siedzący w jednym z czółen Władzio, o którym trudno było powiedzieć, czy więcej w tej chwili pracuje nad wydobyciem dźwięków z potężnej harmonijki, czy też nad utrzymaniem w równowadze swej własnej postaci, którą z dziwnym uporem ciągnęła do siebie woda.

Lecz mimo piękną, choć nie dosyć wyraźną grę wielkiej harmonijki⁹, mimo wymowne nawoływania przewoźników, mimo niecierpliwości reszty towarzystwa, systematyczny Radca nie śpieszył się z powierzeniem kruchemu statkowi swoich i swej rodziny losów. Natomiast, jako człowiek lubiący i umiejący badać, dostrzegł on, że pewien mały chłopiec w barchanowych majtkach i przyszytym do nich takimże spencerku¹⁰, co czas jakiś uderza o puste beczki butami, trzymanymi w ręku. Dostrzegł również, że z rozmaitych otworów młyna parowego wydobywają się w dość regularnych odstępach czasu syczące prądy pary, i że z ogromnej kupy żwiru także dość regularnie stacza się na dół jakiś pelnoletni mężczyzna, usiłujący w niewiadomych celach dostać się tą drogą na górę.

— Proszę państwa na *Zygmonta*, bo zara odpływam! — przerwał dumania Radcy kapitan tak nazwanego statku.

— Panie Radco, już czas!... Mężu... Ojczulku, siadajmy!... — uzupełnili razem błąd Adolf, tudzież małżonka i jedynaczka czcigodnego myśliciela.

Na te hasła pan Radca poprawił stojący kołnierzyk, podniósł ostro zakończoną brodę ku niebu i postawił nogę na krawędzi *Zygmonta*.

— Na *Izabelę*, wielmożny panie!... Do kompanii!... — wezwał Radcę inny kapitan, i otóż Radca postawił nogę na krawędzi *Izabeli*.

— Diabła warta, panie, ta skorupa, *Paryska Gondola*, to migdał!... — odezwał się trzeci kapitan, a Radca, uznając zapewne słuszność tej uwagi, wsiadł do *Szybkobiega*. Damy i dwaj satelici młodziej z nich nie omieszkali naśladować tego przykładu.

Dokonawszy tak prostej, a jednak płodnej w następstwa czynności, pan Radca rozejrzał się po łódce i dostrzegł za sobą damę tak grubą jak rzeźnik, z mężem tak chudym jak pasternak, przy sobie jakiegoś telegrafistę z bardzo cienką szpadą i jeszcze cieńszym głosem, a przed sobą młodzieńca w kolorowej chustce na szyi i nicianych rękawiczkach,

⁸lubo (daw.) — chociaż. [przypis edytorski]

⁹mimo piękną, choć nie dosyć wyraźną grę wielkiej harmonijki — dziś popr.: mimo pięknej, choć nie dosyć wyraźnej gry wielkiej harmonijki. [przypis edytorski]

¹⁰spencer (daw.) — rodzaj krótkiej kurtki. [przypis edytorski]

poważnie siedzącego obok pewnej starej damy z pieskiem, zwanym Pikol, który zadowolenie swoje z tak przyjemnego sąsiedztwa ogłaszał szczekaniem, przypominającym ostatnie chwile suchotników¹¹.

— Spychaj! — krzyknął kapitan *Szybkobiega* na obdartego chłopca, stojącego w drugim końcu łodzi, po czym obaj, oparłszy nogi na brzegach statku, a lewe ramiona na długich drągach, wyciągnęli się jak charty, ale bez dalszych następstw.

— Nie rusza się! — zauważył niedaleko siedzący pan Karol, a Radca bardzo uroczyście poprawił swój kołnierzyk.

Zapewne na widok tej tak stanowczej manifestacji kapitan zdjął zakurzone buty i wszedł po kolana w rzekę. Szczupły Radca zauważył przy tej sposobności, że nogi kapitana wyglądają tak, jak gdyby w okolicach Warszawy nie istniała ani kropelka wody, choć znowu całe zachowanie męznego żeglarza było takie, jak gdyby korytem Wisły płynął najczystszy spirytus i gwałtem wlewał się w gardła właścicieli mniejszych i większych żaglowców.

Po kilkuminutowych nadwodnych i podwodnych usiłowaniach wiosłarzy, para z młyną buchnęła silniej, niż zwykle, barchanowy¹² chłopiec uderzył w beczkę butami głośniej, niż kiedykolwiek, pełnoletni mężczyzna z kupy żwiru stoczył się na dół szybciej, niż poprzednio, damy krzyknęły, ładny Pikol zawył, a *Szybkobieg* wypłynął ku środkowi Wisły, skąd, po kilku bardzo umiejętnych obrotach w kółko, kilkunastu prysznicach, spowodowanych uderzeniem wiosł o wodę, podróżni nasi dojechali do Saskiej Kępy bez żadnego szczególnego przypadku.

Wykwintny Karol, który w czasie żeglugi był jednym z tych, co najciszej siedzieli i najostrożniej (zapewne przez troskliwość o damy) badali głębokość wody, otóż uprzejmy Karol prawie najpierwszy dotknął nogą lądu i z niesłychaną elegancją podał rękę wysiadającej pannie Marii. Nieszczęściem jednak, dziewica, niewątpliwie zatopiona w kontemplowaniu przymiotów pana Karola, nie dostrzegła jego ruchu i wyskoczyła z łodzi, oparta bardzo poufale na ramieniu zimnego Adolfa. Tym sposobem przystojny i pełen dobrego tonu nasz bohater musiał poprzestać na połączonym z niejakimi trudnościami wysadzeniu Radczyni i podziwianiu bardzo kształtnej nóżki uroczej Mani, który to widok dziwnie mocno rozdmuchał w nim dawno już tlejące matrymonialne projekta. Szczęśliwy Karol ani na chwilę nie wątpił, że ekspozycja nóżki była wyłącznie przeznaczona dla niego, i że najwłaściwiej postąpi, oświadczając się pannie Marii albo zaraz na huśtawce, albo między podaniem raków i pieczonych kaczek z mizerią.

Ale cóż to?... Piękna Maria nie puszcza ręki bladego kuzyna... Zwiesza się na niej... Ba! Coś nawet szepce do ucha jej właścicielowi? Jest to już zbyt wyraźne kokietowanie pana Karola, który z tych oznak sprawiedliwie wnosi, że bądź co bądź nie należy dłużej trapić biednej dziewczyny, lecz nieodwołanie dziś jeszcze oświadczyć się jej...

Tymczasem para kuzynów rozmawiała z sobą w sposób następujący:

Ona: Czy koniecznie musisz iść do tego nieznosnego przyjaciela?

On: Wiesz przecie, moja droga, że jest chory i nie widziałem się z nim już od kilku tygodni...

Ona: Szkaradny jesteś, mój Adolfe!... Wracajże przynajmniej prędko, bo umrę z nudów...

On: Spodziewam się, że pan Karol nie pozwoli na to?...

Ona: Acha! Prawda... że mamy tu i pana Karola...

Po ostatnich słowach błady kuzyn żegna towarzystwo, z którego panna Maria przesyła mu najpiękniejsze spojrzenie, pani Radczyni ukłony dla chorego przyjaciela, a pan Radca upomnienie, aby najpóźniej za godzinę przyszedł „pod Dąb” razem ze swoim przyjacielem.

Gdyby godziło się stosować wyrażenia nieprzyzwoite do ludzi eleganckich, to powiedzielibyśmy, że przystojny Karol głupiał coraz bardziej, widząc i słysząc to wszystko. Przebóg! Skądże znowu pochodzi poufłość panny i ta pewność kuzynka, który uroczył i posażną dziewczę obojętnie wystawia na zaloty najpiękniejszego młodzieńca w Warszawie? Zdumiony Karol przegląda się w swoich lakierowanych kamaszach, lecz poznawszy, że mu nic z wdzięków nie ubyło, staje obok panny i razem z nią, naturalnie pod bacz-

¹¹suchotnik — gruźlik. [przypis edytorski]

¹²barchan — rodzaj grubej tkaniny bawełnianej. [przypis edytorski]

nym dozorem troskliwych rodziców, puszcza się ku najświetniejszej restauracji na Saskiej Kępie.

*

Uwolnwszy się od powagi Rady, majestatu Radczyni i elegancji ładnego Karola, począł pan Adolf rozmyślać nad sposobami wynalezienia przyjaciela, który od kilku tygodni bawił¹³ tu na letnim mieszkaniu. Dzięki wywieszonej przy drodze z woli wysokich władz gminnych tablicy, na której stało: „Wieś Saska *Kempa*, gmina Wawer, domów 28, ludności 164 itd.” p. Adolf nie mógł żadną miarą wątpić o tym, że znajduje się na Saskiej Kępie, jak również i o tym, że w całym obszarze wiedzy miejscowych władz administracyjnych niewiele więcej znajdzie dla siebie objaśnień. Gdzie tu więc szukać?... Jeżeli pójdzie w stronę Pragi, znajdzie łąkę, na niej trochę krów, starego i kulawego pastucha, kilku pijaków i sznur amatorów, ciągnących piechotą, wózkami i dorożkami ku miejscu wspólnej zabawy. Jeżeli drogą równoległą od Wisły będzie szedł w górę rzeki, zobaczy po prawej ręce gęsty i ciemny gaj drobnych wierzbeł i ogromnych topoli nadwiślańskich, wyrastających z piasku, a zaś po lewej chruściane płoty, ogrody warzywne i owocowe, budowle kryte słomą lub gontami, stogi na słupach, huštawki, karuzele i altanki. Czekać na miejscu także się nie oplaci; tu bowiem zamiast chorego przyjaciela spotka gromadę bardzo zdrowych i krzykliwych gości, nieustannie wysiadających z czółen, błakających się między wysokimi drzewami, lub nękających we wnętrzu wiejskich domków. Cóż miał zatem robić? Naturalnie nic innego, tylko, naśladując zwykłych śmiertelników, razem z nimi wstępować do willi dla zasięgnięcia języka.

Oto stacja pierwsza. Chałupa, w dni świąteczne zmieniająca się w salon, a zbudowana dla ochrony od częstych powodzi na pagórku. Około bramy dwóch bardzo zemocjonowanych przyjaciół trzyma w objęciach trzeciego, na którego obliczu maluje się wielkie zniechęcenie do świata i znikomych rozkoszy. Na desce, przyczepionej do czterech sznurów, przywiązanych do belki, opartej na dwu słupach, kołyszą się dwaj młodzieńcy z tak dziką energią, jakby mieli zamiar w jednej chwili pozbyć się wspomnień o ciepłym piwie, które już wypili, a zarazem przygotować miejsce na dozy, które jeszcze chcą wypić. Z wnętrza willi dolatuje brzęk szkła, fortepianu i chaotyczny tupot danserów¹⁴. Na zapytanie o chorego przyjaciela p. Adolf odbiera odpowiedź, że w tym miejscu piwo jest lepsze od drozdowskiego i że ostatni wylew naraził gospodarza na bardzo dotkliwe straty.

Stacja druga. Na huštawce dwie damy kołyszą się bardzo wstydliwie i gorzko narzekają na wiatr, który zawsze i wszędzie myśli tylko o zakłopotaniu płci pięknej. Na karuzeli kręci się kilkoro dzieci i mężczyzna w pewnym wieku, który usiłuje łapać floretem¹⁵ kółka, lecz za pierwszym rzutem trafia w kapelusz jakiegoś eleganta, za drugim godzi w oko swej własnej żony, a za trzecim jest ściągnięty z konia i obsypany wymówkami, między którymi laski i pięści dość ważną odgrywają rolę. W sali gra fortepian i skrzypce, które stara się zagłuszyć pracująca w sąsiedniej altanie liczna orkiestra kozacka. Taktowny pan Adolf szybko ustępuje z miejsca, w którym obecnie między kilku przyjaciółmi wszczęło się małe nieporozumienie, spowodowane niewłaściwym użyciem kufła.

Taniec

Stacja trzecia. Słychać przyjemny głos fletu, wspomaganego przez trąbę, śpiewającą tylko dwoma basowymi tonami. Okna sali wypełnione są gośćmi, którzy nie bez uczucia lekkiej zazdrości podziwiają zręczność pływających tancerzy. Chłodny p. Adolf, umieściwszy się obok innych, spostrzega naprzód dwóch mężczyzn, walczących tak, jakby nogami ubijali kapustę; dalej jakąś parę, której piękniejsza połowa zdaje się opierać brodę na czole połowy silniejszej; potem znowu parę tańczącą bez żadnych oznak szczególnych; potem dwie damy, usiłujące okazać, że lekceważą sobie wszystkich tancerzy męskich, a wreszcie jakąś miłą panienkę, zwieszoną na szyi pewnego młodzieńca, w którym pan Adolf poznaje bardzo dobrą znajomość. Młodzieniec, dostrzegłszy taktownego Adolfa, mocno rumieni się, zapewne ze zmęczenia, puszcza na środku nierównej podłogi swoją ponętą tancerkę, wybiega do przyjaciela, wita go najserdeczniej, upewnia go za pomocą bardzo

¹³bawić (daw.) — przebywać. [przypis edytorski]

¹⁴danseur (z fr.) — tancerz. [przypis edytorski]

¹⁵floret — broń szermiercza. [przypis edytorski]

silnych argumentów o cnocie miłej panienki, a wreszcie donosi, że wspólny ich przyjaciel chory mieszka na końcu Saskiej Kępy, w domku, otoczonym wysokimi drzewami, gęstymi zaroślami i bardzo piękną łączką. Opowiedziawszy to wszystko, wraca do sali po miłą i cnotliwą panienkę i uroczyście wyrzekając się tańców w kółku plebejuszowskim, prowadzi ją do innej willi, aby tam dokończyć niespodzianie przerwane walca, a zacząć polkę albo oberka, o ile figurują w repertuarze miejscowych muzyków.

Spory kawałek czasu upłynął, nim p. Adolf, wyminawszy wiele ogrodów, gaików, pól i łączek, na których: „pod wszelką odpowiedzialnością lub karą policyjną zabrania się chodzić lub wydeptywać trawę”, znalazł wreszcie rezydencję chorego przyjaciela, a przed nią małego kota z sierścią bardzo dokładnie oskubaną przez psy, kilka prosiąt również oskubanych i starą kobietę, stojącą z rękoma założonymi na brzuchu. Nastąpiła wymiana pytań i objaśnień:

- Czy tu mieszka pan X?...
- Może i tu, albo co? — zagadnęła kobieta.
- Chciałbym się z nim zobaczyć.
- Tera nie można, bo pan wyszedł do lasu.
- A możebyście go poszukali?
- Kto go ta bandzie suko!
- A czy prędko wróci?...
- I tego nie wiadomo. Może prandko, a może nie prandko, kto go ta wi!...

Po długich certacjach¹⁶, w ciągu których dobra kobiecina wyraziła obawę, aby domu przy święcie nie okradziono, znalazł się wreszcie posłaniec po chorego przyjaciela, a p. Adolf, zaleciwszy, aby go w stosownym czasie wezwano, odsunął się dla chwilowego odpoczynku, o kilkadziesiąt kroków od domu między zarośla. Jakoż prędko wynalazł odpowiedni pagórek, zdjął nieco przyciasne kamasze i zwróciwszy twarz ku niebu, wpadł w głębokie zamyślenie, połączone z głośnym chrapaniem.

*

Jeżeli istnieje raj ziemski, to jest nim niezawodnie kolonia „pod Dębem”. Cudna ta miejscowość, obok win „we wszystkich gatunkach”, limonady, biszofu¹⁷, piwa kulmbaskiego, kilku altanek, mnóstwa stolików i ławeczek, lokaja we fraku, dwu huśtawek i jednej karuzeli, posiada jeszcze strzelnicę z dwiema tarczami i wiatrówką, tudzież kanał z czołnem, w którym doskonale można by jeździć, gdyby nie brakło wody. Wykwintny Karol bawi tam już z półtorej godziny, wspólnie z szanownym Radcą i jego damami i stara się rozproszyć ich niepojętą melancholię swoim niezrównanym dowcipem, swoją zręcznością w używaniu huśtawki, a wreszcie całą swoją osobą ze wszystkimi nieocenionymi jej przymiotami.

Przy tym piękny Karol nie zasypia gruszek w popiele i już po raz trzeci stara się upewnić pannę Marię o swojej czulej sympatii. W tej chwili na przykład widząc, że kuzynka gospodyni kraje ogórki, mówi:

- Czy pani lubi mizerię, panno Mario?
- Tak sobie!...
- O, bo ja lubię, a szczególnie pokrajaną pięknymi rączkami...
Jakże zazdroszczę tym, którzy mają ukochaną żonę przy boku...
- Ach, mamó! Dlaczego ten nudny Adolf nie przychodzi? — przerywa urocza Mania.

Pan Karol triumfuje, rozumie bowiem aż nadto dobrze, co znaczy ten dziewiczy wybieg.

- A możebyśmy się na karuzeli pokręcili trochę? — pyta poważny Radca.

Damy wahają się, lecz gdy elegancki Karol dowodzi im, że dla serc sympatyzujących ze sobą nie ma większej przyjemności, niż razem kręcić się w kółko, ulegają i całe towarzystwo zajmuje miejsca na rozkosznej machinie.

Niewiele już brakowało do zupełnego kompletu osób, ostatnią więc ławkę wolną zajęła pani Radczyni z córką, za nimi na kasztanowatym koniu umieszcili się Radca z powagą

¹⁶certacje (daw.) — nieszczerze wymawianie się czegoś. [przypis edytorski]

¹⁷biszof — napój alkoholowy na bazie wina i araku, z dużą zawartością ziół. [przypis edytorski]

ministra skarbu, a przed nimi bułanego konia opanował p. Karol. Że jednak nie zdawało mu się dość przyzwoite siedzieć tyłem do dam, usiadł więc do nich obliczem, a tyłem do końskiej głowy.

— Niech pan tak nie siada — ostrzegł go maszynista od karuzeli — bo można zlecić!...

— Panie Karolu! — powtórzyła przestrozę ponętna Mania — niech pan dobrze usiądzie...

— Ruszaj! — zakomenderował mężny Karol. — O pani! — dodał — mógłbym na jedną chwilę wyrzec się...

Nim dokończył, machina weszła w ruch, i w tej samej chwili ładne wąsiki p. Karola zetknęły się z ogonem bułanego¹⁸ konia, nogi młodzieńca zakreśliły w powietrzu wdzięczną linię krzywą, a cała postać naszego bohatera znalazła się na ziemi z obliczem zwróconym ku najwyższemu punktowi sklepienia niebieskiego.

W tej pozycji pan Karol dostrzegł szybko przelatujące nad nim buciki panny Marii, potem obcasy pana Radcy, dalej trzewiki dwu pańienek, później kamasze jakiegoś obywatela, a następnie kilka rozmaitych sztuk wszelkiego innego obuwia.

Na krzyk dam zatrzymano karuzelę, a zręczny pan Karol, powstając jak gdyby nigdy nic nie zaszło, uchwycił w pośpiechu za nogę jakąś pensjonarkę, zawadził głową o jednego z czterech koni i odszukawszy swój wentylacyjny kapelusz, rozkazał się wytrześć parobkowi. W kilka minut po tym drobnym wypadku, który dziwnie przyczynił się do podniesienia poziomu ogólnej wesołości, znajomi nasi siedzieli w przezroczyściej altanie. Radca obstalował kaczkę, a elegancki Karol od kwestii kaczek bardzo szczęśliwie przeszedł do kwestii dwu serc sympatyzujących z sobą.

— Mój Boże! — przerwała mu panna Maria — już prawie słońce zachodzi, a Adolfa jeszcze nie ma... Przecież bez niego nie będziemy jedli podwieczorku?...

— A to dlaczego? — odparł bardzo stanowczo Radca, widocznie czujący pewną słabość do kaczek. — Jeżeli lepiej bawi się z przyjacielem, niż z nami, no... To niechże się bawi!...

Domyślny Karol zrozumiał, co to znaczy i z lekka zatarł łokieć lewej ręki, noszącej prawdopodobnie ślady konnej jazdy.

— Panie Karolu! — zaczęła znowu Mania z lubym uśmiechem. — Czy nie zrobiłby pan nam małej grzeczności?...

— Jestem do usług pani...

— Czy... nie byłby pan łaskaw poszukać Adolfa?... — dodała z jeszcze ponętniejszym uśmiechem dziewica. — Byłabym panu bardzo obowiązana....

— Maniu... — wtrącił surowo Radca.

— Zapewne, że to niegrzecznie — uzupełniła Radczyni — gdyby jednak pan był łaskaw...

Dziwne uczucie, podobne do wbicia podwójnej szpilki, przeszło serce Karola. Skąd ta troskliwość o bladego i obojętnego kuzyna, a wreszcie, gdzie on ma go szukać?... Nie było jednak rady, pełen więc dobrego tonu nasz przyjaciel wstał z wdziękiem i rozpoczął poszukiwania przedwstępne.

Los mu pomógł, zaraz bowiem w bufecie spotkał pewnego znajomego Adolfa, który w towarzystwie milej panienki, tytułowanej kuzynką, przyszedł zobaczyć, jak też tańczą „pod Dębem”. Znajomy ten doniósł, że przy innej willi (gdzie także przypatrywał się tańczącym), spotkał Adolfa, szukającego mieszkania chorego przyjaciela, którego bardzo dokładny adres dał i panu Karolowi.

Zdobywszy adres, piękny Karol zasięgnął od jakiegoś tubylca wiadomości o kierunku drogi, przy czym nie omieszkał zadać mu kilka innych pytań:

— Czy... uważasz, mój przyjacielu, czy w tych stronach nie trafiają się jakie dzikie zwierzęta?...

— Jakoś nie słyhać, choć kto ich tam wi!... — odpowiedział tubylec.

— Hum!... A czy... to jest... czy nie błakają się tu jakie włóczęgi, ludzie podejrzani?

— Gdzie ta ich brakuje!... — odparł badany.

¹⁸bułany — określenie żółtawobrazowej maści konia. [przypis edytorski]

Nie umiemy powiedzieć, o ile oświadczenie to zachęciło pana Karola do poszukiwań, pewne przecież jest, że bohater nasz po krótkim namyśle dodał:

— A czy nie mógłbyś, mój przyjacielu, pójść ze mną w tamtą stronę... Tak dla pokazania drogi?...

— Jo tam ni mam casu!... — ofuknął tubylec i poszedł dalej.

Nic już nie pozostawało panu Karolowi, tylko także wyruszyć w swoją stronę, co uczynił, pogwizdując jakąś wesołą aryjkę. Ledwie jednak wysokie drzewa zakryły przed nim restaurację „pod Dębem,” kiedy nagle przystanął, ostrożnie obejrzał się dokoła i... wydobył z kieszeni długi składany nóż, który niezwłocznie otworzył.

Zadrżałby ten, kto by mógł zobaczyć uśmiechniętą zwykle twarz Karola, wówczas gdy ścisnął błyszczącą stal w białej i delikatnej ręce...

Biedna Maria!...

*

Słońce zachodzi, oblewając ziemię i kłębiące się chmurami niebo światłem koloru rozpalonej miedzi. Między zwieszonymi liśćmi drzew, wśród ciszy poprzedzającej burzę, rozlega się trwożliwy pisk ptaków, cichy brzęk komarów i dalekie odgłosy wesołej zabawy.

Na zielonym wzgórzu, otoczonym gęstymi krzakami i potężnymi topolami, zwrócony bladą twarzą ku niebu, śpi głęboko jakiś młodzieniec, należący, ile z ubrania sędzić można, do dostatniej klasy społeczeństwa. Obok niego, bliżej głowy, leży kapelusz, bliżej zaś nóg kamasze, które zdjął z powodu gorąca.

Biedna Maria!...

Nagle na tej samej drobnej, szmaragdowej łączce ukazał się jakiś cień w jasnych spodniach, ciemnej marynarce, okrągłym kapeluszu z wentylatorem, z błyszczącym nożem w ręce...

Zobaczywszy śpiącego, cień zadrżał, na chwilę stanął, zbliżył się, pochylił nad śpiącym, wykonał kilka ruchów i znikł w zaroślach...

O biedna, biedna Maria!...

*

Niebo zaczęło się coraz więcej zachmurzać, a goście coraz liczniej opuszczać restaurację „pod Dębem”, gdy systematyczny Radca, ogryzłszy ostatnią kostkę zgłodzonej dla niego kaczki, zakomenderował odwrót do miasta.

— Ależ ojczulku! — prosiła prawie ze łzami Mania — jakże możemy odjechać bez Adolfa?... Przy tym i pan Karol jeszcze nie wrócił...

— A, to trudno!... Ja temu nie winienem, żeś się uparła z wysłaniem Karola — odpowiedział Radca. — Zresztą nic im się nie stanie, nie są dziećmi... No, w drogę, moje panny, bo nas burza zaskoczy!...

W tej chwili między drzewami ukazał się pan Karol, którego twarz prawdopodobnie skutkiem zapadającego mroku wyglądała dziwnie ponuro.

— Cóż Adolf?... Czy nie znalazł pan Adolfa?... — zapytała niespokojnie panienka.

Zdawało się, że wykwinny młodzieniec zrozumiał w tej chwili zgrozę strasznego pytania: „Kainie, gdzieś podział brata?”

— Och!... — przerwał niecierpliwym Radca — pewno nawet mieszkania nie znalazł... No, chodźmy!...

— Tak... zablądziłem... Nie znalazłem!... — odpowiedział pan Karol, jakby dławiąc się wyrazami.

W tej chwili zahuczał daleki grzmot, elegant drgnął, a całe towarzystwo ruszyło ku Wiśle.

— Co się panu stało, panie Karolu? — spytała nagle pani Radczyni — pan masz mankiet zakrwawiony?...

— No, no... Chodźmy, chodźmy!... — zrzędził Radca. — Kto spadł w takim pędzie z karuzeli, ten mógł sobie całą nawet koszulę zakrwawić...

Nikt nie wątpił o słuszności tego objawienia, bo z jakiej racji miał wątpić? Lecz rumiana twarz p. Karola staje się teraz trupio blada... Czy może pan Karol jest zbyt wrażliwy

na błyskawice i grzmoty, coraz częściej po sobie następujące? A może myśli, że i teraz jeszcze na pewnym szmaragdowym pagórku leży jakiś człowiek z bladą twarzą i zaciśniętymi pięściami?...

Wśród gwałtu tłoczących się gości, znajomi nasi zdobyli łódkę i opuścili Saską Kępę. Ujchawszy kilkanaście kroków, widzieli oni u brzegu inne czółno, którego weseli pasażerowie dysputowali z sobą bardzo krzykliwie i tytułowali się bardzo poufale. Oho!... Nie koniec na tym, widać bowiem spadający w wodę kapelusz, za którym skacze naprzód jeden mężczyzna, za nim drugi, a kiedy pierwszy usiłuje wejść na statek, wśród klątw i śmiechów przybywa im do towarzystwa jakaś dama...

Teraz słyhać nawet oklaski; jeden... drugi, i otóż rozpoczyna się rześiste brawo, w którym biorą udział ręce kilku osób i fizjonomie kilku innych...

Ale płynący znajomi nasi, prawie że nie zważają na tę rozrywkę bliźnich, pozostałych na brzegu, bo błyskawice świecą i grzmoty huczą ze wszech stron. To też pełen godności Radca i majestatyczna Radczyńni modlą się gorliwie, biedna Mania ledwie hamuje łzy, a wykwintny Karol?...

Wykwintny Karol, siedząc na brzegu łodzi i drżąc na całym ciele, ostrożnie wydobywa z kieszeni duży składany nóż i... puszcza go w wodę!...

— Panie! — woła ktoś siedzący z tyłu — panu coś wypadło... Czy nie klucz?...

— To nóż — objaśnia ktoś drugi.

— Dobrze zrobił — chwali trzeci — znać wie, że w czasie burzy źle chodzić z żelastwem....

Podróżni zaczynają się śmiać, uśmiechają się nawet Radca i Radczyńni, uśmiecha się i smutna Mania, a pan Karol wygląda tak, jakby chciał za swoim nożem pójść w wodę.

Nareszcie wylądowali; czas już był wielki, bo połowa nieba szerniała jak węgiel i dmuchnął wicher gwałtowny. Szczęściem, spotkano dorożkę, która za stosowną zapłatą podjęła się odstawić znajomych naszych do domu.

*

Dobrą już godzinę syczał w mieszkaniu Radcostwa samowar, nim z burzą spadli państwo mogli z usług jego skorzystać. Razem z wejściem ich w bramę, lunął deszcz i zahuczały pioruny, uprzejmy więc gospodarz musiał zaprosić wielbiciela swej jedynaczki na wieczór.

Lecz obecność eleganckiego Karola nie ożywiła bynajmniej towarzystwa. Radczyńni mruczała pacierz, Radca opatrywał okna, Mania wzdychała, a wykwintny ich gość pił herbatę, jeżeli szcęknięcie zębami o brzeg szklanki może się nazwać picciem.

Wtem na schodach usłyszano łoskot...

Na ten odgłos panna Maria zerwała się od stołu, pan Karol zsiniał, a w otwartych drzwiach ukazał się...

— Adolf! — zawołała panna.

— Adolf! — powtórzył Radca z małżonką.

Trudno zgadnąć, czy to skutkiem nagłego zjawienia się bladego kuzyna, czy też skutkiem prawie współczesnego uderzenia piorunu, elegancki Karol stracił zupełnie przytomność. Fioletowe usta jego były otwarte, oczy szklane.

— Tak późno, kuzynku!... — szepnęła z najsłodszą wymówką panna.

— Nie mogłem wcześniej, bom musiał wysuszyć kamasze, które mi „ten pan” rzucił w błoto — odpowiedział chłodny Adolf, wskazując zmartwiałego Karola.

— W błoto?... A to jakim sposobem?... — pytał zdumiony Radca.

— Czekaając na mego przyjaciela, zdjąłem kamasze, bo mnie piekły, i zdrzemnąłem. Wtedy „ten pan” przyszedł, obejrzał mnie, a myśląc zapewne, że śpię...

— W jakimże celu? — dziwił się znowu Radca.

— W bardzo prostym — odparł nielitościwy Adolf — ażeby mnie ośmieszyć w oczach narzeczonej...

— Ciebie?... „Ten pan”? — przerwała uszczypliwa Mania. — „Ten pan”, który się tak grzmotów boi, że aż rzucił swój szczyryk do wody?

Po takim *dictum*¹⁹ „temu panu” wyjaśniło się nagle dużo ciemnych tajemnic. Nie czekając więc dalszego ciągu, chwycił kapelusz i znikł z pokoju wśród śmiechu pozostałych osób.

Na schodach jednak ocknął się, a wiedząc, że pioruny niekiedy uderzają w ludzi szybko biegnących po ulicy, wszedł do skromnej komóreczki stróża, aby tam przeczekać ulewę.

¹⁹*dictum* (łac.) — dobitna wypowiedź. [przypis edytorski]

Ten utwór nie jest objęty majątkowym prawem autorskim i znajduje się w domenie publicznej, co oznacza że możesz go swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać. Jeśli utwór opatrzony jest dodatkowymi materiałami (przypisy, motywy literackie etc.), które podlegają prawu autorskiemu, to te dodatkowe materiały udostępnione są na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach 3.0 PL.

Źródło: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/prus-na-saskiej-kepie>

Tekst opracowany na podstawie: Bolesław Prus, Nowele Warszawskie, Stowarzyszenie Pisarzy Polskich, Londyn 1946

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Reprodukacja cyfrowa wykonana przez Fundację Nowoczesna Polska z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów Doroty Kowalskiej.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Agnieszka Koziół, Aneta Rawska, Paulina Choromańska, Paweł Koziół.

Okładka na podstawie: Kuba Bożanowski@Flickr, CC BY 2.0

ISBN 978-83-288-0742-6

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska, KRS 0000070056.

Dołącz do Towarzystwa Przyjaciół Wolnych Lektur i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: szczegóły na stronie Fundacji.